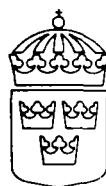

Regeringens proposition

1988/89:133

om ändring i lagen (1983:1034) om
kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m.

Prop.
1988/89:133

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 16 mars 1989.

På regeringens vägnar

Sten Andersson

Anita Gradin

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. skall omfatta även statliga affärsverk.

Vidare föreslås att regeringens bemyndigande att meddela föreskrifter om undantag från kravet på tillstånd till bl.a. försäljning och förmedling av krigsmateriel m.m. i fråga om tillhandahållande av ammunition och andra explosiva varor anpassas till terminologin i den nya lag om brandfarliga och explosiva varor, som träder i kraft den 1 juli 1989.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1989.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m.

Härigenom föreskrivs att 1–3 §§ lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

I denna lag finns föreskrifter om kontroll över

1. tillverkning av krigsmateriel och

2. tillhandahållande av krigsmateriel, uppfinning avseende krigsmateriel och metod för framställning av sådan materiel.

I lagen (1988:558) om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m.m. finns föreskrifter om förbud mot utförsel av krigsmateriel, upplåtelse och överlåtelse av rätt att utom riket tillverka krigsmateriel, avtal med någon utom riket om utveckling av krigsmateriel och metod för framställning av sådan materiel, bedrivande av militärt inriktad utbildning inom riket av utländsk medborgare samt mot marknadsföring av krigsmateriel.

Denna lag gäller inte för *statlig myndighet*

Denna lag gäller inte för *sådana statliga myndigheter som inte är affärsverk*.

Regeringen meddelar föreskrifter om vad som skall avses med krigsmateriel enligt denna lag.

2 §²

Krigsmateriel får inte tillverkas här i riket utan tillstånd av regeringen, om ej annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag. Tillstånd att tillverka krigsmateriel får meddelas endast svensk medborgare, svenskt handelsbolag i vilket inte någon av bolagsmännen är kontrollsobjekt som avses i 3 § lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m.m. och svenskt aktiebolag i vars bolagsordning intagits utlänningsförbehåll som avses i nämnda lag. Om särskilda skäl föreligger, får dock tillstånd ges även åt annan.

Krigsmateriel får inte tillverkas här i riket utan tillstånd av regeringen, om ej annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag. Tillstånd att tillverka krigsmateriel får meddelas endast svensk medborgare, *svensk myndighet*, svenskt handelsbolag i vilket inte någon av bolagsmännen är kontrollsobjekt som avses i 3 § lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m.m. och svenskt aktiebolag i vars bolagsordning intagits utlänningsförbehåll som avses i nämnda lag. Om särskilda skäl föreligger, får dock tillstånd ges även åt annan.

¹ Senaste lydelse 1988:559.

² Senaste lydelse 1988:559.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet enligt första stycket för

1. tillverkning av krigsmateriel som bedrivs på uppdrag av den som har tillstånd att tillverka ifrågavarande krigsmateriel,

2. ändring eller ombyggnad av skjutvapen i fall som avses i 24 § första stycket vapenlagen (1973:1176),

3. tillverkning av enstaka skjutvapen och av ammunition för tillverkarens eget bruk.

3 §³

Krigsmateriel, uppfinning avsende krigsmateriel och metod för framställning av sådan materiel får inte här i riket och inte heller utom riket av svensk myndighet, svenskt företag eller den som är bosatt eller stadigvarande vistas här yrkesmässigt tillhandahållas genom försäljning, utbudande mot vederlag eller förmedling åt någon inom landet eller i utlandet utan tillstånd av regeringen, om ej annat följer av andra stycket eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag.

Tillstånd enligt första stycket behövs inte

1. vid tillhandahållande till svensk statlig myndighet eller sådan tillverkare som har tillstånd att tillverka krigsmateriel av det slag tillhandahållandet avser,

2. för innehavare av tillverkningstillstånd, om tillhandahållandet avser sådan krigsmateriel som tillhör tillståndshavaren och som finns inom landet eller uppfinning eller metod som innehas av tillståndshavaren.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet enligt första stycket i fråga om sådan handel med skjutvapen, ammunition eller annan explosiv vara som regleras genom föreskrifterna i vapenlagen (1973:1176) eller förordningen (1949:341) om explosiva varor.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet enligt första stycket i fråga om sådan handel med skjutvapen som regleras genom föreskrifterna i vapenlagen (1973:1176) eller sådan hantering av ammunition eller annan explosiv vara som regleras genom föreskrifterna i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

³ Senaste lydelse 1988:559.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 1989

Närvarande: statsrådet S. Andersson, ordförande, och statsråden Göransson, Gradin, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Löow, Persson

Föredragande: statsrådet Gradin

Proposition om ändring i lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m.

1 Inledning

Tillverkning av krigsmateriel liksom verksamhet som består i bl.a. förmedling och försäljning av krigsmateriel m.m. är underkastad tillsyn och kontroll från statsmakternas sida. Enligt lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. (tillverkningslagen) fordras regeringens tillstånd för tillverkning av krigsmateriel. Tillstånd fordras också i vissa fall för försäljning och förmedling av krigsmateriel, uppfinning avseende krigsmateriel och metod för framställning av sådan materiel. Ett tillstånd får förenas med villkor samt med kontroll- och ordningsbestämmelser. Tillstånd kan meddelas för viss tid eller tills vidare och kan återkallas bl.a. om givna föreskrifter har åsidosatts eller om det i annat fall finns skäligen anledning till det.

Den som har fått ett tillstånd står under kontroll av krigsmaterielinspektionen, som är den myndighet som regeringen anförträtt kontrolluppgifter enligt tillverkningslagen. En tillståndshavare är bl.a. skyldig att lämna deklaration rörande den verksamhet för vilken tillstånd har meddelats samt har även i övrigt skyldighet att efter anmodan av krigsmaterielinspektionen lämna de upplysningar och handlingar som behövs för kontrollen. Den som har tillstånd att tillverka krigsmateriel är också skyldig att betala en årlig avgift för att täcka kostnaderna för krigsmaterielinspektionens organisation och verksamhet. Avgiften beräknas efter ett för samtliga tillverkare lika förhållande till det fakturerade värdet av försåld krigsmateriel.

Kontrollen enligt tillverkningslagen avser den enskilda tillverkningsindustrin. Enligt 1935 års lag om kontroll över tillverkning av krigsmateriel m.m., dvs. den lag som föregick den nu gällande, undantogs från regleringen kronans verkstäder, fabriker och förråd. I syfte att klargöra att verksamhet som bedrivs av statliga bolag faller under regleringens tillämpning preciseras undantaget i den nuvarande lagen till att avse sådan verksamhet som utövas av statliga myndigheter.

Mot bakgrund av att den verksamhet som numera bedrivs av statliga myndigheter som är affärsverk inte skiljer sig i väsentlig mån från den

verksamhet som bedrivs av enskilda bolag, kommer jag i det följande att föreslå att tillverkningslagen skall omfatta även statliga affärsverk.

Riksdagen har efter förslag av regeringen våren 1988 beslutat om en kraftfull skärpning av kontrollen över krigsmaterielexporten (prop. 1987/88:154, UU 30, rskr. 331). I samband därmed beslutades också vissa ändringar i tillverkningslagen. Ändringarna, som trädde i kraft den 1 juli 1988, innebär bl.a. vissa preciseringar i fråga om undantagen från tillståndskravet beträffande försäljning och förmedling av krigsmateriel m.m. Bl.a. gäller att regeringen får meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet i fråga om sådan handel med skjutvapen, ammunition eller annan explosiv vara som regleras genom föreskrifterna i vapenlagen (1973:1176) eller förordningen (1949:341) om explosiva varor.

Riksdagen har efter förslag av regeringen beslutat lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor (prop. 1987/88:101, NU 39, rskr. 341). Lagen, som träder i kraft den 1 juli 1989, gäller hantering och import av brandfarliga och explosiva varor. Jag kommer i det följande att föreslå att regeringens bemyndigande att meddela föreskrifter om undantag från kravet på tillstånd till försäljning och förmedling m.m. när det gäller explosiva varor som är krigsmateriel anpassas till den nya lagstiftningen.

Regeringen beslöt den 2 mars 1989 att inhämta lagrådets yttrande över ett inom utrikesdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. Förslaget är likalydande med det som nu läggs fram. Lagrådet lämnade förslaget utan erinran. Lagrådets yttrande bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

2 Allmän motivering

2.1 Tillverkningslagens tillämpningsområde

Mitt förslag: Tillverkningslagen skall omfatta även statliga affärsverk.

Skälen för mitt förslag: Den grundläggande bestämmelsen i tillverkningslagen utgörs av det i 2 § intagna kravet på regeringens tillstånd för tillverkning av krigsmateriel här i landet. Regeringen får dock meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet bl.a. när det gäller viss uppdragsverksamhet och tillverkning av enstaka skjutvapen för tillverkarens eget bruk. Tillstånd att tillverka krigsmateriel får meddelas endast svensk medborgare, svenskt handelsbolag i vilket inte någon av bolagsmännen är kontrollsobjekt som avses i 3 § lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m.m. och svenskt aktiebolag i vars bolagsordning intagits utlänningsförbehåll som avses i nämnda lag. Om särskilda skäl föreligger, får dock tillstånd ges även åt annan.

Tillverkning av krigsmateriel sker – förutom hos privata företag – hos några få statliga myndigheter. Tillverkningen är dock av olika karaktär beroende på om myndigheten bedriver verksamheten i affärsverkets form eller inte. Försvarets materielverk (FMV), försvarets forskningsanstalt

(FOA) och flygtekniska försöksanstalten är exempel på statliga myndigheter som tillverkar krigsmateriel i viss omfattning men som inte är affärsverk.

FMV ansvarar för all anskaffning av försvarsmateriel till den svenska försvarsmakten. Någon egentlig egen tillverkning förekommer inte bortsett från den verksamhet som bedrivs för försvarsmaktens behov vid underhålls-avdelningar och provplatser. Verksamheten är helt inriktad på den svenska försvarsmakten och någon tillverkning för allmänt saluförande förekommer ej. FOA och flygtekniska försöksanstalten bedriver i huvudsak verksamhet för den svenska försvarsmakten, men visst saluförande till andra förekommer.

Annorlunda förhåller det sig med sådan tillverkning och försäljning av krigsmateriel som bedrivs av den statliga FFV-koncernen som består dels av affärsverket FFV, dels av förvaltningsbolaget FFV AB omfattande ett tjugofemtal rörelsedrivande dotterbolag såväl i Sverige som i utlandet. År 1987 redovisade FFV-koncernen en fakturerad försäljning på 5 012 milj. kr., varav 2 569 milj.kr. avsåg försäljning av försvarsmateriel. Exporten av försvarsmateriel uppgick samma år till 997 milj. kr. Verksamheten bedrivs inom särskilda affärsområden.

Affärsverket FFV:s verksamhet inom sektorerna FFV Ordnance och FFV Aerotech är helt affärsdrivande med eget resultatansvar och avviker inte från verksamheten vid de företag inom FFV-koncernen som omfattas av tillverkningslagen.

Den som har fått tillstånd enligt tillverkningslagen står enligt 5 § under kontroll av den myndighet som regeringen bestämmer. Som angetts inledningsvis utövas kontrollen av krigsmaterielinspektionen. Det förhållandet att tillverkningslagen inte omfattar statliga myndigheter innebär således att statliga myndigheter inte står under krigsmaterielinspektionens kontroll. De omfattas inte heller av den i 6 § stadgade skyldigheten för tillståndshavare att till krigsmaterielinspektionen lämna deklaration rörande den verksamhet för vilken tillstånd har meddelats och uppgifter om uppdrag som har lämnats åt någon annan att tillverka krigsmateriel.

Statliga myndigheter är inte heller skyldiga att på sätt som föreskrivs i 7 § tillverkningslagen lämna upplysningar och handlingar som behövs för kontrollen och lämna tjänstemän hos krigsmaterielinspektionen tillträde till lokaler där verksamheten bedrivs. Inte heller gäller 8 § om skyldighet att årligen betala en avgift för att täcka kostnaderna för krigsmaterielinspektionens organisation och verksamhet.

Enligt min mening finns det inte något bärande skäl varför statliga affärsverk som tillverkar, försäljer eller förmedlar krigsmateriel inte skall omfattas av den kontroll och tillsyn som föreskrivs i tillverkningslagen. Verksamheten vid ett statligt affärsverk är till sin natur likartad den som bedrivs av statliga och privata bolag och bör därför vara underkastad samma kontroll och tillsyn som gäller för sådana bolag. Jag förordar därför att statliga affärsverk skall omfattas av tillverkningslagens bestämmelser.

Mitt förslag berör för närvarande endast affärsverket FFV. Företrädare för FFV-koncernen har under hand förklarat sig principiellt införstådda med en ordning som innebär att också verksamheten vid affärsverket omfattas av tillverkningslagens bestämmelser. Övriga statliga affärsverk bedriver för

närvarande inte någon tillverkning av krigsmateriel. I den mån något av dessa verk skulle påbörja tillverkning av krigsmateriel kommer givetvis den verksamheten att falla under tillverkningslagens bestämmelser. Vad gäller andra statliga myndigheter som inte är affärsverk menar jag att dessa, liksom hittills, mot bakgrund av vad jag nyss har anfört om karaktären av verksamheten vid dessa myndigheter, bör vara undantagna från tillverkningslagens tillämpningsområde. Skulle utvecklingen visa att verksamheten även vid dessa myndigheter får ett större mått av kommersiell inriktning, är jag emellertid beredd att på nytt ta upp frågan om tillverkningslagens tillämpning på statliga myndigheters verksamhet.

2.2 Undantagen från kravet på tillstånd till yrkesmässigt tillhandahållande av krigsmateriel

Mitt förslag: Bemyndigandet för regeringen att meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet i fråga om yrkesmässigt tillhandahållande av ammunition eller andra explosiva varor anpassas till terminologin i den nya lagstiftningen om brandfarliga och explosiva varor.

Skälen för mitt förslag: Enligt huvudregeln i 3 § tillverkningslagen får krigsmateriel, uppfinning avseende krigsmateriel och metod för framställning av sådan materiel inte här i riket och inte heller utom riket av svensk myndighet, svenskt företag eller den som är bosatt eller stadigvarande vistas här yrkesmässigt tillhandahållas genom försäljning, utbudande mot vederlag eller förmedling åt någon inom landet eller i utlandet, om inte regeringen har lämnat tillstånd till det. Bestämmelsen har sin grund i behovet att kontrollera inte bara tillverkningen av krigsmateriel utan även sådana dispositioner som – om inte lagstiftning funnes – skulle kunna bidra till en okontrollerad rustningsindustri.

Från tillståndskravet gäller vissa undantag. Tillstånd behövs inte vid tillhandahållande till svensk statlig myndighet eller sådan tillverkare som har tillstånd att tillverka krigsmateriel av det slag tillhandahållandet avser. Tillstånd behövs inte heller för innehavare av tillverkningstillstånd, om tillhandahållandet avser sådan krigsmateriel som tillhör tillståndshavaren och som finns inom landet eller uppfinning eller metod som innehas av tillståndshavaren.

Regeringen har också bemyndigats att meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet i fråga om sådan handel med skjutvapen, ammunition eller annan explosiv vara som regleras genom föreskrifterna i vapenlagen (1973:1176) eller förordningen (1949:341) om explosiva varor.

I enlighet härmed har regeringen i förordningen (1983:1036) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. föreskrivit om undantag dels såvitt avser sådan handel med vissa skjutvapen som regleras genom föreskrifterna i vapenlagen, dels såvitt avser sådan handel med ammunition eller annan explosiv vara som regleras genom föreskrifterna i förordningen om explosiva varor. Den nu gällande lagstiftningen om brandfarliga och

explosiva varor ersätts, som jag inledningsvis har redovisat, den 1 juli 1989 av en ny lagstiftning på området. Denna lagstiftning är, liksom de nu gällande bestämmelserna, en skydds- och säkerhetslagstiftning inriktad på den hantering som kan förekomma inom riket av de farliga varorna. Dess syfte är sålunda att förhindra att varorna vållar brand eller explosion samt att förebygga och begränsa skador genom brand eller explosion vid hanteringen av sådana varor.

Den nya lagen om brandfarliga och explosiva varor innehåller allmänna bestämmelser om tillstånd och tillsyn m.m. Enligt 11 § skall den som hanterar eller importerar explosiva varor och den som yrkesmässigt eller i större mängd hanterar brandfarliga varor ha tillstånd till det.

Med hantering avses enligt 3 § nyssnämnda lag tillverkning, bearbetning, behandling, förpackning, förvaring, transport, användning, omhändertagande, förstöring, saluförande, underhåll, överlåtelse och därmed jämförliga förfaranden.

Detta hanteringsbegrepp överensstämmer enligt propositionen 1987/88:101 om lag om brandfarliga och explosiva varor i huvudsak med vad som gäller enligt lagstiftningen om kemiska produkter och enligt livsmedelslagstiftningen. I propositionen (s. 34) anför föredraganden bl.a. att alla tänkbara förfaranden med de explosiva varorna är tillståndspliktiga. Det krävs emellertid inte att det skall finnas särskilda tillstånd för varje led i en hantering av de explosiva varorna när det är fråga om samma tillståndshavare och samma varuslag. Sävitt avser tillståndspliktens omfattning enligt de gällande reglerna i fråga om explosiva varor innebär dessa att det ställs krav på tillstånd för tillverkning av, handel med och innehav av sådana varor. I nyssnämnda proposition (s. 23) anför föredraganden att tillståndsplikten i praktiken gäller för all hantering av dessa varor med vissa uttryckligen angivna undantag.

För att även i fortsättningen undvika en dubbelreglering, bör enligt min mening regeringen ha möjlighet att meddela föreskrifter om undantag från kravet på tillstånd till försäljning och förmedling m.m. om det gäller sådan hantering av explosiva varor som är krigsmateriel och som regleras genom den särskilda skydds- och säkerhetslagstiftningen. I de fall det är fråga om tillhandahållande som inte täcks av denna reglering och som innefattar yrkesmässigt tillhandahållande genom försäljning, utbudande mot vederlag eller förmedling av explosiva varor som är krigsmateriel blir givetvis huvudregeln i 3 § första stycket tillverkningslagen om krav på tillstånd av regeringen tillämplig.

Med hänvisning till vad jag nyss sagt förordar jag att undantaget i 3 § tredje stycket tillverkningslagen anpassas till terminologin i den nya lagstiftningen om brandfarliga och explosiva varor.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anført har inom utrikesdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m.

Förslaget har, som framgått, granskats av *lagrådet*.

1 §

I paragrafens *tredje stycke* regleras tillverkningslagens tillämpningsområde. För närvarande gäller lagen inte för statliga myndigheter. Ändringen innebär att statliga affärsverk omfattas av lagens bestämmelser, medan andra statliga myndigheter liksom hittills inte står under kontroll enligt lagen. Ändringen har motiverats mera utförligt i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.1).

2 §

Paragrafen innehåller i *första stycket* det grundläggande kravet på regeringens tillstånd för att få tillverka krigsmateriel här i riket. Sådant tillstånd får enligt huvudregeln meddelas endast svensk medborgare, svenskt handelsbolag i vilket inte någon av bolagsmännen är kontrollsobjekt som avses i 3 § lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m.m. och svenskt aktiebolag i vars bolagsordning intagits utlänningsförbehåll som avses i nämnda lag. Om särskilda skäl föreligger, får dock tillstånd ges även åt annan. I konsekvens med ändringen i 1 §, som innebär att statliga affärsverk omfattas av lagens bestämmelser, ändras paragrafen så att tillstånd att tillverka krigsmateriel också får meddelas svensk myndighet.

3 §

Ändringen i paragrafens *tredje stycke* innebär en anpassning till den nya lagstiftningen om brandfarliga och explosiva varor. Bestämmelsen har behandlats närmare i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2).

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1989-03-10

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Wieslander, regeringsrådet Ulla Wadell, justitierådet Staffan Magnusson.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 2 mars 1989 har regeringen på hemställan av statsrådet Anita Gradin beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av kanslirådet Ingrid Larén Marklund.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Innehåll	Sid	Prop. 1988/89:133
Propositionen	1	
Propositionens huvudsakliga innehåll	1	
Propositionens lagförslag	2	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 1989	4	
1 Inledning	4	
2 Allmän motivering	5	
2.1 Tillverkningslagens tillämpningsområde	5	
2.2 Undantagen från kravet på tillstånd till yrkesmässigt tillhandahållande av krigsmateriel	7	
3 Upprättat lagförslag	8	
4 Specialmotivering	9	
5 Hemställan	9	
6 Beslut	9	
Bilaga 1 Lagrådets yttrande	10	

